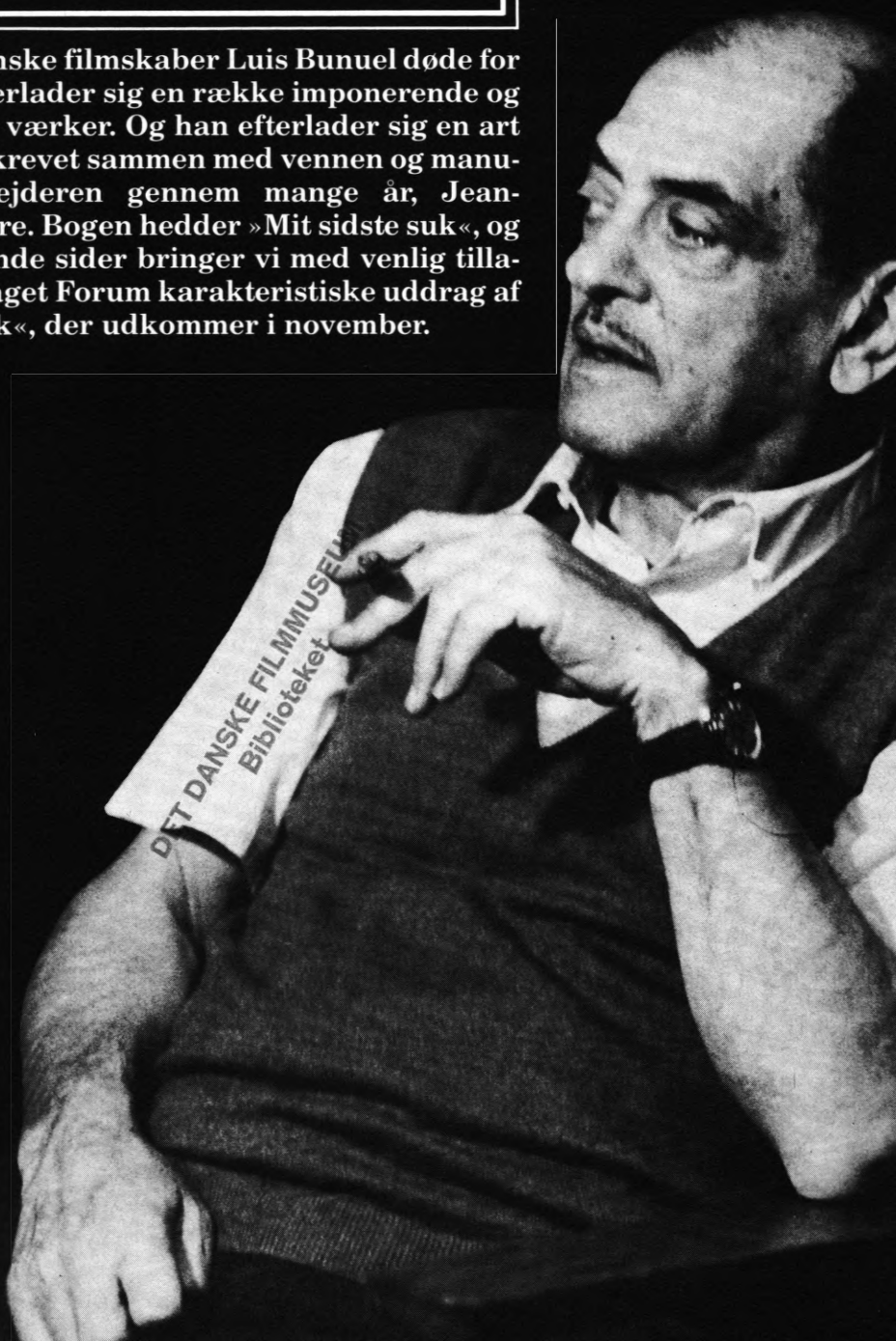

LUIS BUNUEL 1900-1983

Den store spanske filmskaber Luis Bunuel døde for nylig. Han efterlader sig en række imponerende og provokerende værker. Og han efterlader sig en art selvbiografi skrevet sammen med vennen og manuskriptmedarbejderen gennem mange år, Jean-Claude Carrière. Bogen hedder »Mit sidste suk«, og på de kommende sider bringer vi med venlig tilladelse fra Forlaget Forum karakteristiske uddrag af »Mit sidste suk«, der udkommer i november.

BUNUELS SIDSTE SUK

Som jeg sidder her, alene og gammel, er der kun to muligheder: katastrofen eller kaos. De forekommer mig lige uundgåelige. Jeg ved godt, at oldinge altid synes, alting var bedre, da de var unge. Jeg ved også at dommedagssablerne rasler, hver gang et årtusind går på hæld. Men det er, som om vort århundrede lige fra begyndelsen styrede mod ulykken. Det onde har vundet det gode gamle slag, de nedbrydende og splittende kræfter har overtaget. Menneskeheden er ikke kommet klarsynet et skridt nærmere, ja, måske er vi ligefrem kommet det fjernere. Vi bader i afmagt, rædsel og sygt kød. Hvor på horisonten står den hjertelighed og fornuft, som måske en dag kan frelse os? Ja, selv tilfældet synes sat ud af spil.

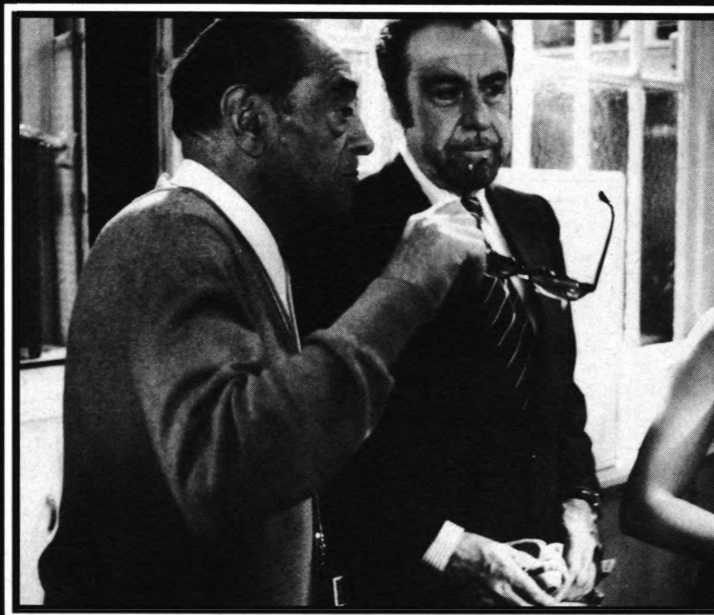
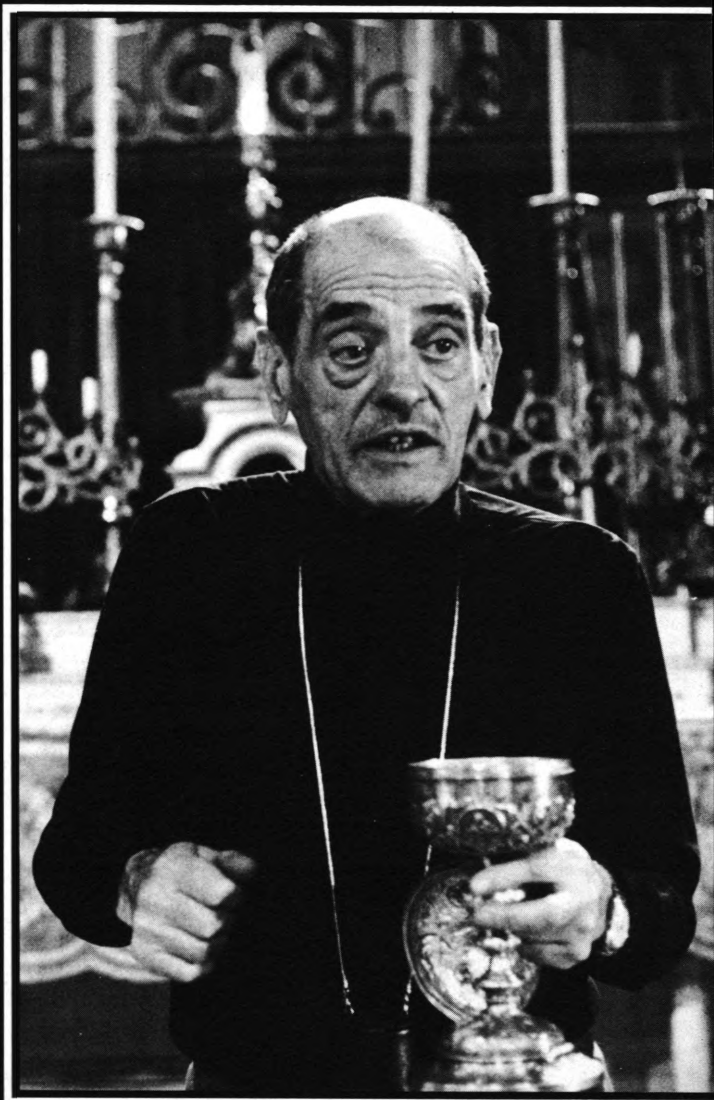
Jeg er født med vort århundrede og føler ind imellem blot, det er et kort sekund. Årene går hurtigere og hurtigere. Når jeg fortæller om ting, der skete i min ungdom, der egentlig ikke forekommer mig så fjern, må jeg hver gang tilføje: »Altså for 50 eller 60 år siden.« Men i andre situationer synes jeg, livet er meget langt. Jeg har en fornemmelse af, at det barn eller unge menneske, der gjorde dette eller hint, slet ikke er mig.

I 1975 var jeg sammen med Silberman i New York. Vi tog hen på en italiensk restaurant, hvor jeg kom meget 35 år før. Indehaveren var død, men hans kone levede endnu, og hun genkendte mig straks, hilste og viste mig hen til et bord. Det var, som havde jeg spist der et par dage i forvejen. Tiden er ikke altid den samme.

Men selvfølgelig har verden da forandret sig, siden jeg så dagens lys. Selvfølgelig.

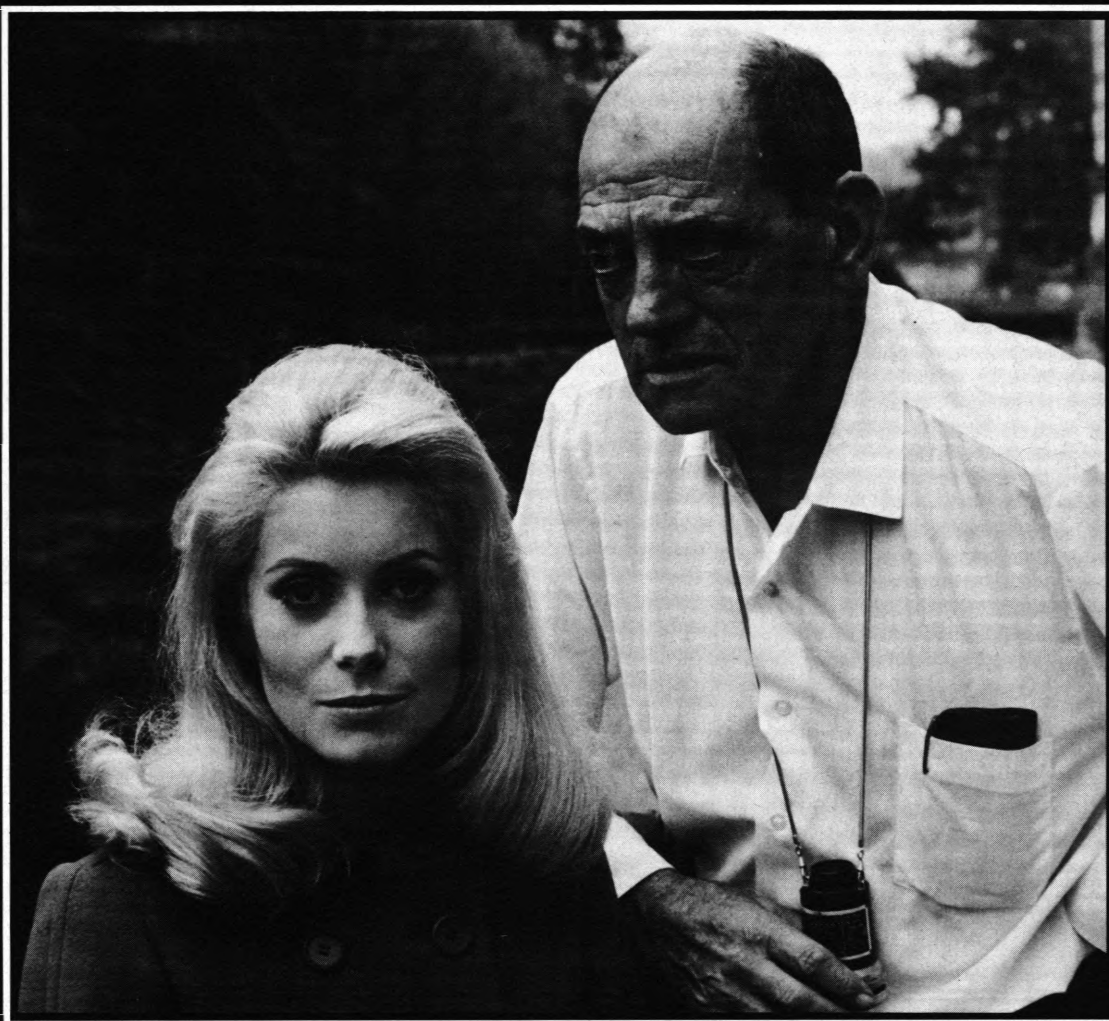
Jeg begyndte først at hade alderdommen, da jeg blev 75. Indtil da var jeg meget godt tilfreds, jeg var glad for min nyvundne fred og den befrielse det næsten var, da mit seksuelle begær og alle mine andre behov forsvandt. Intet frister mig længere, hverken idylliske bondehuse, Rolls-Royce'er eller kunstværker. »Ad H til med vanvittig kærlighed! Venskabet leve!« siger jeg i dag. Lige det modsatte af, hvad jeg skreg i min ungdom.

Indtil jeg blev 75, sagde jeg altid til folk, når vi mødte en meget gammel og svækket mand på gaden eller i en hotelreception: »Har De set Buñuel? Jamen, det er da utroligt. For bare et år siden var han stadig rask og rørig, og nu... Det går stærkt, når det først begynder at gå ned ad bakke!« Det morede mig at spille senil før tiden. Jeg læste og genlæste Simone de Beauvoirs efter min mening pragtfulde bog om *Alderdommen*. Jeg førte mig med den anstændighed, min alder krævede, og optrådte ikke længere i badebukser ved

Øverst t.v. Luis Buñuel
 under indspilning af
 »Frihedens spøgelse«.
 I midten: Buñuel sam-
 men med Fernando
 Rey og Angela Molina
 i »Begærets dunkle
 røl«). Herover: Buñuel
 sammen med Delphine
 Seyrig i »Borgerskabets
 iskrete charme«), og
 til højre sammen med
 Catherine Deneuve un-
 der indspilning af »Da-
 gens skønhed«

swimmingpool'en, og jeg rejste mindre og mindre, men jeg følte stadig, at jeg levede et aktivt og harmonisk liv. Jeg var 77, da jeg lavede min sidste film.

Men de sidste fem år har alderdommen for alvor meldt sig. Der begynder at komme problemer, selv om de endnu ikke har været alvorlige. Mine ellers så standhaftige ben begynder at gøre vrøvl, og øjnene ligeså. Ja, turen er sågar kommet til hovedet (jeg glemmer ofte og har svært ved at få sammenhæng i tingene). I 1979 måtte jeg tre dage på hospitalet med drops og det hele, fordi der var problemer med min blære. På trediedagen hev jeg dog slanger og kanyler ud og tog hjem. I 1980 blev jeg opereret for prostata, og i 1981 begyndte blæreproblemerne forfra. Jeg er truet fra alle sider, men jeg er mig min affældighed bevidst.

Jeg kan let selv stille diagnosen: min sygdom hedder *alderdom*. Jeg har det kun godt, når jeg er hjemme hos mig selv, og tingene går deres vante gang. Jeg står op om morgenen og tager en kop kaffe. Så gør jeg øvelser en halv times tid og går ud og vasker mig. Jeg spiser morgenmad og drikker endnu en kop kaffe, og så er klokken halv-ti, ti. Så går jeg en lille tur rundt om karréen, hvor vi bor, hvorefter jeg sidder og keder mig indtil frokost. Mit syn er svagt, jeg må have lup og særligt lys for at læse, så det bliver jeg hurtig træt af. Jeg er næsten døv og har længe ikke kunnet høre musik. Så jeg sidder, optændt af en vanvittig tålmodighed, og venter; tænker, mindes og venter, mens jeg uafbrudt lader blikket glide ned på mit ur.

Middagstimen er hellig, for det er aperitiftimen. Jeg drikker ganske langsomt min første aperitif inde på mit kontor. Efter frokost sidder jeg og småsover i min lænestol indtil klokken tre. Mellem tre og fem keder jeg mig mere end på noget andet tidspunkt af dagen. Jeg læser et par linier her og svarer på et brev dér, jeg går rundt og berører forskellige genstande. Fra klokken fem er mit blik næsten fæstnet til urskiven: nu kan der ikke være så længe til klokken er seks, hvor jeg drikker dagens anden aperitif. Nu og da snyder jeg et kvarter. Eller der kommer nogle venner og besøger mig. Så sidder vi og snakker. Klokken syv spiser jeg til middag sammen med min kone og går tidligt i seng.

Jeg har ikke været i biografen i fire år. Jeg kan hverken se eller høre mere, og jeg er bange for trafikken og alt for mange mennesker. Jeg ser aldrig fjernsyn.

Der kan godt gå en hel uge, uden at jeg ser et menneske. Så føler jeg mig meget alene. Men så pludselig kommer der nogen, jeg ikke ventede, og som jeg ikke har set længe. Og dagen efter kommer der fire-fem mennesker på én gang og sidder og snakker med mig en times tid. Bl.a. Alcoriza, som jeg tidligere skrev drejebøger sammen med, og Juan Ibañez, der er vores bedste teaterinstruktør, og som drikker cognac på alle tidspunkter af døgnet. Eller Fader Julian, en moderne dominikanermunk, der også er en prægtig maler og gravør og ophavsmand til to ret usædvanlige film. Vi har flere gange snakket om troen og guds eksistens. Jeg har aldrig lagt skjul på min fasttømrede ateisme, men forleden dag sagde han:

– Før jeg lærte Dem at kende, følte jeg mig ind imellem usikker i troen. Men nu, hvor vi har snakket sammen, er den så sikker som nogen sinde.

Det samme gælder min vantro! Men hvad ville ikke Prévert og Péret sige, hvis de vidste, at jeg omgås dominikanermunk?

Midt i dette mekaniske og omhyggeligt tilrettelagte dagsritual har det været lidt af en – om end forbigående – revolution

for mig sammen med Jean-Claude Carrière at skrive denne bog. Det har gjort mig godt og givet mig en følelse af, at den sidste dør endnu ikke var lukket bag mig.

Gennem mange år har jeg skrevet navnene på de af mine venner, der døde, op i en lille bog, jeg kalder *Dødebogen*. Den indeholder hundredevis af navne, side om side i alfabetisk rækkefølge. Kun mennesker, jeg har haft en ægte menneskelig kontakt med (også selv om jeg kun har mødt dem én gang) kommer med. Ud for medlemmerne af den surrealistiske gruppe står et lille rødt kryds. Året 1977-1978 var skæbnesvangert: på nogle få måneder døde både Man Ray, Calder, Max Ernst og Jacques Prévert.

Nogle af mine venner hader *Dødebogen*, men det er nok, fordi de er bange for at komme til at stå i den. Det er noget pjat, for ved hjælp af min hemmelige liste kan jeg mindes mennesker, jeg ellers havde glemt. En gang skete der en lille fejl: min søster Conchita fortalte mig, at en spansk digter, der var meget yngre end mig, var død. Jeg skrev ham ind i *Dødebogen*, men nogen tid efter sad jeg på en café i Madrid og så ham pludselig lukke døren op og komme hen mod mig. I et par sekunder så jeg mig selv give et genfærd hånden.

Tanken om døden har jeg vænnet mig til for længe siden, ja, døden har været en del af mit liv, lige siden jeg som barn så påskeoptogets skeletter blive trukket gennem Calandas gader. Jeg har aldrig villet vende døden ryggen, fornægte dens eksistens. Men hvad kan en gammel ateist som mig mene om døden? Vi må tage underet med i graven. Selvfølgelig vil jeg nogle gange gerne vide, hvad der kommer efter døden, men der er ikke noget at vide, hverken i dødsøjeblikket eller bagefter. Efter alt, kommer intet. Det eneste, der venter os efter døden, er forrådnelsen, en sødlig duft af evighed. Måske beder jeg om at blive brændt for at undgå den.

Derimod tænker jeg tit på, hvordan jeg skal dø?

Som tidsfordriv sidder jeg af og til og tænker på tidligere tiders helvede. De moderne teologer har som bekendt opgivet tanken om helvedesflammerne og de spidse forke til fordel for forestillingen om, at helvede kort og godt er fravær af det guddommelige lys. Så jeg ser mig selv svæve rundt i en evig dunkelhed – mig, min krop og alle de fibre, jeg får brug for på den yderste dag. Pludselig kommer en anden krop svævende gennem helvedessfærerne og rammer min. Den tilhører en siameser, der for 2000 år siden omkom ved et fald fra en kokospalme. Den svæver langsomt bort i mørket igen, og der går nogle millioner år, før jeg igen får et stød i ryggen. Denne gang er det en af Napoleons kokkepiger. Osv. En stund lader jeg mig bære med gennem det nye helvedes skrækkindjagende mørke, og så kommer jeg tilbage på jorden igen, og dér befinder jeg mig altså stadig.

Jeg ved, jeg skal dø, og jeg er ikke bange, men jeg tænker altså som sagt ind imellem på, hvordan? Til tider foretrækker jeg en hurtig og pludselig død som f.eks. den, min ven Max Aub fik, da han lige så stille sank sammen over et spillebord. Men alligevel ønsker jeg oftest en langsom, forudvarslet død, så jeg kan få lov til at sige et sidste farvel til hele vores liv. I mange år har jeg, når jeg forlod et sted, jeg kendte, og hvor jeg havde levet og arbejdet, som var en del af mig, som f.eks. Paris, Madrid, Toledo, El Paular, San Jose Purua, taget mig tid til at stoppe op, vende mig og sige ordentligt farvel. »Farvel San Jose,« sagde jeg f.eks. »Her har jeg levet lykkelige øjeblikke. Mit liv ville have været anderledes uden dig. Nu skal jeg af

sted, vi ses aldrig mere, men du lever videre uden mig. Farvel. « Jeg sagde farvel til det alt sammen: bjergene, kilderne, træerne og frøerne.

Selvfølger det nu og da, at jeg kommer tilbage til steder, jeg allerede har sagt farvel til. Men hvad gør det? Når jeg tager af sted, siger jeg bare farvel en gang til.

Og sådan vil jeg dø: med visheden om, at denne gang kommer jeg ikke tilbage. Hver gang jeg det sidste par år er blevet spurgt, hvorfor jeg ikke rejser så meget mere, og specielt hvorfor jeg så sjældent tager til Europa, svarer jeg: «Fordi jeg er bange for døden.» Men døden kan da lige så godt komme her som dér, indvender folk. «Jamen, det er ikke døden som sådan, jeg er bange for,» svarer jeg. «Jeg er ikke bange for at dø, men jeg vil ikke dø på farten.» Den værst tænkelige død er døden

gør dødsbæjpe lovlig i visse situationer. Respekten for menneskelivet kan ligge på et meget lille sted, når den tvinger både de døende og deres nære gennem lange pinsler.

Mit sidste suk er nært, og jeg kan ikke lade være med at forestille mig en sidste vits: jeg beder alle mine overbeviste ateistvenner komme til stede på mit dødsleje. Nedbøjede står de omkring min seng, da den præst, jeg også har bedt komme, træder ind ad døren. Til mine venners store forargelse omvender jeg mig, beder om forladelse for alle mine synder og lader præsten give mig den sidste olie. Til sidst vender jeg hovedet mod muren og dør.

Jeanne Moreau og Luis Buñuel under indspilningen af »En kammerpiges dagbog«

på et hotelværelse, midt i åbne kufferter og rodede papirer.

Der er kun én ting, der er værre: lægevidenskabens forhalede død, den død, der aldrig kommer. Lægerne har med deres Hippokratesløfte, deres lægeløfte om at sætte menneskelivet over alt andet, skabt den mest udspekulerede af alle de moderne torturmetoder: muligheden for at overleve. Det er en forbrydelse; jeg havde ligefrem ondt af Franco, som lægerne i månedsvis holdt kunstigt i live og derfor tilføjede ufattelige smerter. Hvad skal det være godt for? Selvfølger gør læger ind imellem gavn, men som oftest optræder de i rollen som *moneymakers*, som videnskabens og det teknologiske uhyres pengeglave slaver. Lad os dog få lov til at dø, når øjeblikket er inde, ja, hjælp os med at få det til at gå lidt hurtigere. Jeg håber, ja, jeg er overbevist om, at vi meget snart får en lov, der

Men har man endnu kræfter til spas i dét øjeblik?

Kun én ting smerter mig: at jeg aldrig får at vide, hvad der videre sker. At stå af en verden, der fortsætter uden at jeg får at vide, hvad der sker i føljetonens næste afsnit. Jeg tror ikke, folk i gamle dage var lige så nysgerrige efter at vide, hvad der skete efter deres død; i alle tilfælde var nysgerrigheden mindre, fordi verden forandrede sig meget langsomt. En sidste tilståelse: selv om jeg som sagt hader nyhedsraset, ville jeg alligevel gerne hvert tiende år kunne rejse mig fra de døde og gå hen i kiosken efter et par aviser. Det er alt, hvad jeg kunne ønske. Bleg og sky ville jeg straks snige mig langs murene tilbage på kirkegården og læse om alle denne verdens ulykker, før jeg veltrods lagde mig til at sove igen i gravens beskyttende mørke.